

TÖRTÉNELMI ARCKÉPEK HISTORICAL PORTRAITS

Weidinger Tamás

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Meteorológiai Tanszék, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/a., weidi@caesar.elte.hu

SZÁVA-KOVÁTS JÓZSEF

Füzesabony, 1898. november 30. – Budapest, 1980. március 14.

Az önálló meteorológus képzés elindítója középfokú iskolai elvégzése után behívták katonának. Az első világháború olasz frontján szolgált a dél-tiroli Dolomitokban a Brenta völgyében. Megkapta a tifuszt, hadapród-örmmesterként a gráci kórházban gyógykezelték. Hazatérve tanulmányait felsőfokon az Apponyi Kollégium tagjaként folytatta, ahol polgári iskolai tanári oklevelet szerzett, majd a Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara földrajz szakán Cholnoky Jenő tanítványaként „A júniusi hőmérsékletcsökkenés okairól” című dolgozatával „summa cum laude” minősítéssel szerzett doktori címet 1925-ben. Több mint másfél évtizeden keresztül, 1922-től 1943-ig, a Nagymező utcai polgári iskolában tanított. Tanári munkája mellett végzett tudományos kutatómunkát intézményi háttér nélkül. A Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 1930-ban habilitált és kapott egyetemi magántanári címet, „Klimatológia” tárgykörében. A vallás- és közoktatási miniszter 1943 májusában felmentette a polgári iskolai feladatai alól, és kinevezte nyilvános rendkívüli tanárnak, s megbízta a Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a meteorológia és a klimatológia oktatásával. A vallás- és közoktatási miniszter 1944. április 1-jei határozatával nyilvános pályázatot írt ki „a budapesti kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán újonnan szervezett Légkör- és Éghajlattani Tanszéken egyetemi nyilvános rendes tanári” állásra és a Tanszék megszervezésére. Három pályázó közül a jelölőbizottság Száva-Kováts József kinevezését javasolta első helyen.

Száva-Kováts jó politikai érzéktől vezérelve – a nyilas hatalomátvételt is átvészelve – a kinevezést már az Ideiglenes Nemzeti Kormánytól vette át 1945-ben. A Tanszék tényleges megalakulására 1945-ben került sor. Száva-Kováts professzor öt új munkatárs felvételével a tanszékot intézetté fejlesztette. Létrehozta az önálló tanszéki könyvtárat. Több amerikai, brit, német és osztrák folyóirat visszamenőleges évfolyamait is beszerezte, valamint bel- és külföldi szakkönyveket. A tanszéki oktató- és kutatómunka érdekében 1948-ban az MTA Martonvásári Kísérleti Gazdaságának területén, Erdőháton mikro- és agrometeorológiai obszervatóriumot létesített. A Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának kettéválasztása után létrejött Természettudományi Karon 1950-

ben megindította az egyetemi szintű meteorológusképzést és megírta a szak indításához szükséges jegyzeteket. Kutatómunkája az „európai monszun” problémájától kezdve többek között az időjárás periódusokon és a légnedvesség klimatológiáján át egészen a mikroklimáig, sőt ennek a növénytermesztés érdekében való gyakorlati befolyásolásáig terjedt. Műveiben a nemzetközi szakirodalomban elsőként mutatta be a párnymás és a légnedvesség övenkénti eloszlását az egész földfelszínen. Kutatási eredményeit a nemzetközi folyóiratok is közölték.

1953-ban publikációs jegyzéke alapján a Magyar Tudományos Akadémia kandidátussá minősítette. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia Meteorológiai Tudományos Bizottságának és az Időjárás folyóirat szerkesztőbizottságának. Szakkönyvei és tankönyvei évtizedeken keresztül voltak alapmunkái a magyar meteorológiai és klimatológiai oktatásnak és kutatásnak.

Legfontosabb művei: A légnedvesség ingadozása Európában (1937), A párnymás és a nedvesség évi járása a földön (1938), Talajközeli légállapotok irányítása a növénytermelés érdekében (1948), A talajmenti légréteg éghajlata: mikroklima és növényklíma (1948) – Berényi Dénessel közösen, Éghajlattan (1950), Általános légkör-tan (1952), A levegőburok általános

természeti földrajza (fejezet a Bulla Béla szerkesztette Általános természeti földrajz című enciklopédiában – 1952).

1953-ban – koholt vádak alapján – fegyelmi úton elbocsátották, és bebörtönözték. Többszörös kérelmezés után 1954-ben szabadult, de sem állást, sem publikálási lehetőséget nem kapott többé. Ezután nyilvánosan csupán egyszer jelent meg, 1975-ben részt vehetett az *önálló meteorológus képzés* megindításának 25. évfordulójára rendezett megemlékezésen. 1995-ben a Fővárosi Bíróság megsemmisítette az ellene hozott koncepció ítéletet. A TTK Kari Tanácsa határozatban emlékezett meg méltatlanul meghurcolt professzoráról. A TTK lágymányosi campusán, a Gömb Aulájában mellszobrot állítottak a tanszék- és szakalapító professzor tiszteletére.

Életének utolsó, közel három évtizedét teljes visszavonultságban töltötte. Elhatalmasodó, gyógyíthatatlan betegségben, budai otthonában érte a halál. 1980. április 10-én a Farkasréti temetőben, majd a Szent Gellért templomban helyezték el hamvait.